

Hovedbetragtning, som ikke maa tabes af Synne. Nu gjordes det igaar overordentlig stærkt gjældende, at der var en reen og klar Eiendomsret, som Godsbesidderne have, og at man maatte bortvise enhver anden Betragtning. Ja, vist have de en reen og klar Eiendomsret, men Spørgsmaalet er, hvad hviler der enten juridisk eller moralsk som en Servituit paa denne Eiendomsret; og her undrede jeg mig i høieste Grad over igaar at høre udtalt, at man kunde stille Eiendomsretten over Fæstegodsset ved Siden af Skoveiendom; thi det var jo ogsaa en Tvang. Nei, det er noget ganske Andet. Ved Fæstegodsset er der tillige Spørgsmaal om en anden Part, uden hvem intet Fæstegods kan existere. Til et Fæstegods hører der en Fæstebefolkning, som skal leve derpaa, og som Godseierne skulle skaffe tilveie; de skulle skaffe Gaardene bortfæstede. Nu veed jeg meget vel, at hele Forholdet har udviklet sig saaledes, at det er blevet til noget ganske Andet; men denne Udvikling til noget ganske Andet er ogsaa steet til Godseiernes Fordeel, og paa en saadan Maade, at man ikke ganske tør glemme, hvad der følger dermed. Det er altsaa Eiendomsret med Forpligtelse til at lade Eiendommen bruge paa en vis Maade af andre Personer, som skulle staves tilveie, og hvem man derfor ikke har kunnet stille hvilken som helst Betingelse, man vilde. Det er Eiendom med Hensyn til et vist Provenue; men Regjeringen kunde, om der ogsaa var Strid om, hvorvidt det var fastslaet eller ikke, i ethvert Fald føre Control dermed, og i et vist Tilfælde har Regjeringen ganske vist anset sig berettiget til at give Noget, som ikke før havde tilkommet Godseierne, nemlig Retten til at tage Indfæstning. Det er altsaa en Indskrænkelse i Eiendomsret. Man havde Salgret, siges der. Ja, naturligvis, men man solgte Eiendommen, som den var, med de Indskrænkninger, som den havde; og her maa man ikke komme tilbage til den ældgamle Tid, saaledes som den ærede Ordfører gjorde idag, hvor man bortsolgte, skiftede og mæglagde Fæstegodsset; thi det var ikke Salg til Selveiendom. Nei, man solgte med Bevaring af Fæstegodsretten; Jorddrotten A afhændede sin Fæstegaard til Jorddrotten B, der fik den

som Fæstegods. Hvor meget der laa i disse Afhændelser, derom kan man stride, men ialfsald afhændede man kun, hvad man havde, og man kan ikke tale om den Tid, hvor Fæstegaarden afhændedes som Fæste fra den ene Jorddrot til den anden, og derfra hente et Bevis for, at den hele Værdi tilhørte Jorddrotten, thi han overlod, hvad han havde, til den anden Jorddrot, men hvem der havde den hele Værdi, eller om Noget af Værdien faldt paa den Familie, som fulgte med Gaarden, dette kom ikke til at foreligge herved. Jeg er imidlertid fuldstændig enig i, og dette er jo ogsaa anerkjendt, at Godseierne efterhaanden have faaet en forsaavidt fuldkommen Eiendomsret, at de kunne tage hele den Værdi, for hvilken Gaarden sælges til Selveiendom. Dette er den nuværende Retstilstand, og det er Noget, hvorfor man ikke behøver at be- raabe sig paa, hvad der steer nu; det er et meget stort historisk Factum. Det er steet i en overordentlig stor Udstrækning ikke blot i de sidste Aar, da selve Lovgivningen, efterat der var blevet Tale om en Tvangslov, har drevet paa, at der skulde sælges til Selveiendom, nei, det er et stort Factum, som er fremkommet i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, i Godsflagterperioden, som man kalder det. Man behøver blot at slaa op i Traps Beskrivelse af Danmark, og man vil da ved en uendelig Mængde Herregaarde see, at Bøndergodsset bortsolgtes i forrige Aarhundrede og Hovedgaarden udparcelleredes, og spørger man da, hvem der fik Salgssummen for alle disse til Selveiendom solgte Gaarde, da var det Proprietæterne eller i dette Tilfælde, de saakaldte Godsflagtere, som gjorde en Speculation af at købe disse Godser. Men hvad var det da, som man dengang solgte og tog hele Værdien for? Det var et paa mange Steder endogaa værdiløst Gods, idet den hele Værdi egentlig laa i Hoveriet. Det er allerede blevet sagt idag, og her kommer dette Punkt igjen, jeg nys nævne, at Hovedprovenuet af Fæstegodsset i forrige Aarhundrede var Hoveriet. Kunde nu Godseierne skaffe sig saameget heraf, som de vilde? Nei, det er et Punkt, hvor, ligesom ved Landgilden og ved Indfæstningen, Lovgiv-